

Мотиваційно-творчий компонент в структурі готовності вчителів музики до художньо-інтерпретаційної діяльності

Сутність та роль мотиваційно-творчого компоненту в структурі готовності майбутніх учителів музики до художньо-інтерпретаційної діяльності з'ясовується через мотивацію як явища, що посідає суттєве місце в життєвій психології людини і розглядається в кількох аспектах. Як система факторів, що обумовлює успішність вокально-виконавської діяльності студентів, як характеристика процесу, у якому підтримується вокально-виконавська та навчальна активність на відносно високому рівні. Розглянуто декілька відносно самостійних теорій мотивації, кожна з яких має свої переваги та недоліки. Охарактеризовано особливості мотивації студентів першокурсників та магістрантів. Провідним мотивом творчої діяльності вокаліста визначено розробку нового інтерпретаційного задуму, реалізованого у концертному виконанні. Алгоритм реалізації мотиву творчої діяльності полягає в тому, що досягнення кінцевого результату творчого акту – народження цікавої інтерпретації вокального твору – є початком нового циклу творчої активності студентів спрямованої на втілення нового художньо-інтерпретаційного задуму.

Ключові слова: вокальна підготовка; вокальні здібності учнів; вчитель музики; навчання мистецтву; творчість.

Розбудова громадянського суспільства, нинішні реформаційні процеси в Україні і Китаї та їх інтеграція в світове співтовариство актуалізують орієнтацію на особистість з творчим ставленням до професійної діяльності. Це доводить не лише необхідність докорінних змін у різних мистецько-педагогічних галузях, а й детермінує процеси пошуку ефективних шляхів удосконалення вокальної підготовки вчителів музики, що мають здійснюватись відповідно до розроблених теоретичних і методичних засад й ґрунтуватися на сучасних освітніх парадигмах і концепціях.

Проблема вокальної підготовки вчителів музики займає чільне місце у науково-педагогічних доробках українських та китайських науковців. Відомими є праці В.Антонюк, Н.Гребенюк, Л.Тоцької, Ю.Юцевича в яких активно розроблялись питання розвитку творчої особистості співака, фізіологічні особливості співацького голосу, формування вокальних навичок та педагогічно-артистичних умінь.

Останнім часом представили результати досліджень у вигляді кандидатських дисертацій Вей Лімін (формування вокального слуху), Ма Цзюнь (розвиток вокального слуху), Ван Цей (формування вокально-сценічної майстерності), Ду Цзілун (формування навичок естрадного співу), Ха Ту (розвиток здатності до саморегулювання), Мен Мен (формування музично-імпровізаційних умінь). Проте, аналіз наукових досліджень і шкільна практика переконують, що питання формування готовності майбутніх учителів музики до художньо-інтерпретаційної діяльності потребує доопрацювання.

Мета статті – обґрунтувати пріоритетної ролі мотиваційно-творчого компоненту в структурі готовності майбутніх учителів музики до художньо-інтерпретаційної діяльності.

Інтерпретація вокальних творів належить до категорії складних систем, які відзначаються певною структурою, наявністю складових компонентів. Утворюючи між собою певні відносини, вони забезпечують розуміння та інтерпретацію вокальних творів, відкривають можливості для розкриття основної музичної ідеї, покладеної в основу композиторського задуму, сприяють активізації потенційних можливостей студентів.

Розробляючи структуру готовності майбутніх учителів музики до художньо-інтерпретаційної діяльності, ми спирались на положення культурологічного та системного підходів, які дозволяють розглядати процес формування готовності до художньо-інтерпретаційної діяльності як цілісну динамічну систему в єдності усіх її компонентів і елементів, а також встановлювати взаємозв'язки між феноменами соціокультурного простору та вокальним мистецтвом як найпотужнішої системи створення, збереження і трансляції духовно-культурного досвіду людства.

Науковий пошук дозволив наголошувати, що важливе значення для успішної вокальної підготовки студентів з КНР має мотиваційно-творчий компонент. Відповідно до наукових тлумачень, мотивація є явищем, що посідає суттєве місце в життєвій психології людини [9, с.386], адже має цільовий характер, спонукається потребою, виражається в інтересах, прагненнях, намірах тощо. Відповідно до мети нашого дослідження, поняття «мотивація» будемо використовувати у двох аспектах: по-перше як систему факторів, що обумовлює успішність вокально-виконавської діяльності студентів, по-друге, як характеристику процесу, який підтримує їх вокально-виконавську та навчальну активність на визначеному рівні.

В історії наукової думки виокремились і розроблялись як відносно самостійні декілька теорій мотивації, що мають свої переваги і недоліки. Враховуючи, що кожна з цих теорій розглядає тільки деякі окремі феномени мотивації, вивчення даної проблеми потребує їх інтеграції з глибоким аналізом і виокремленням всього того позитивного, що в них вміщується. Варто також враховувати, що погляди на сутність і походження мотивації відповідають двом різнополюсовим позиціям – раціоналізму та ірраціоналізму. Відповідно першого напрямку, до якого належать і давні філософи, мотиваційним джерелом людської поведінки є розум, свідомість і воля людини. Відповідно другого – ірраціоналістичного напрямку, поведінка керується несвідомими біологічними силами з витоками із органічних потреб. Теорії, що поєднують раціоналістичні і ірраціоналістичні ідеї, з'являються на перетині XVII-XVIII століть. Це теорія прийняття рішень (пов'язана з розвитком економіки та використанням математичних знань) і теорія автоматизації (пов'язана з рефлексом як механічною, автоматичною відповіддю організму на зовнішні впливи).

Запропоновані в кінці XIX століття і розроблені у XX столітті теорії З.Фрейда та У.Макдауголла стали спробою звести всі прояви людської поведінки до вроджених інстинктів, яких за З.Фрейдом було три, а за У.Макдауголлом – десять. Характерною рисою цих теорій стало уникнення різниці між поняттями інстинкту і потреби, за виключенням того, що інстинкти є вродженими, а потреби можуть набуватися і змінюватися. Протягом XX століття найбільш значущими для науки стали поведінкова (біхевіористична) теорія мотивації (Д.Уотсон, Е.Толмен, К.Халл, Б.Скінер), мотиваційна теорія К.Левіна та гуманістична теорія К.Маслоу, Г.Оллпорта, К.Роджерса, які спрямовувались на пошук спеціальних методів вивчення мотивації, прагнення пов'язати їх з мовою і свідомістю людини [6, с. 227-229]. У такому контексті особливої уваги потребує теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини О.Леонтьєва, відповідно до якої між структурою діяльності і структурою мотиваційної сфери людини існують відношення ізоморфізму, тобто взаємовідповідності.

До основних складових мотиваційної сфери людини належать – потреби, мотиви і цілі. При цьому, кожна потреба може бути реалізована в багатьох мотивах, а кожен з мотивів може бути задоволений різною сукупністю взаємопов'язаних цілей. Сучасні дослідники (С.Максименко, П.Мясоїд, Р.Немов, В.Роменець та ін.) оцінюють мотиваційну сферу людини за такими параметрами: розвиненість, гнучкість та ієрархізованість. Розвиненість передбачає якісну різноплановість мотиваційних факторів; гнучкість – визначає рухливість зв'язків, що існують між різними рівнями мотиваційної сфери: мотивами і потребам мотивами і цілями, потребами і цілями; ієрархізованість – характеризує будову кожного з рівнів організації мотиваційної сфери.

Для повноцінного функціонування мотиваційної сфери майбутніх учителів музики необхідні два мотиваційні фактори: потреба і мотив. При цьому тільки конкретний мотив може забезпечити художню направленість, організованість та практичну доцільність інтерпретаційної діяльності вчителя музики. Відзначимо, що мотивація до художньо-інтерпретаційної діяльності ґрунтується на естетичних і пізнавальних потребах, а також потребі виконавського самовираження як провідних і властивих кожному студенту-вокалісту. Ці потреби займають вищий рівень в ієрархії потреб, а тому не є першорядними і не настільки активно проявляють себе в мотивації студентів, як, наприклад, потреби досягти

визнання, вищого соціального статусу, за яким престижно бути художньо освіченим. У зв'язку з цим викладачам необхідно піклуватися про те, щоб мотивація до занять вокалом мала більш комплексний характер, пов'язаний із залученням максимального обсягу як внутрішніх так і зовнішніх джерел, зокрема цікавої музичної та педагогічної інформації, ознайомлення з найкращими інтерпретаціями, набуття виконавського та педагогічного досвіду.

Якщо для студентів перших курсів, які тільки почали займатись вокалом, характерна зацікавленість та пізнавальний інтерес, яскрава і активна реакція на будь-який музичний матеріал, здатний підвищувати їх внутрішню мотивацію до занять співом, то для представників старших курсів характерна вибірковість у вивченні вокальних творів та обранні виконавських еталонів. Перевагою старшокурсників можна вважати і здатність до довготривалої уваги і пам'яті, уміння вибирати головне і зосереджуватись на ньому, що дозволяє ставити досягнення цілей в довгострокову перспективу, в порівнянні з представниками молодших курсів, для яких навчальні цілі повинні бути поставлені конкретно в найближчій часовій перспективі, наприклад, поставлена мета, виступ на заліку та академконцерті тощо.

Студенти магістратури зорієнтовуються переважно на підготовці до престижного конкурсу або концертного виступу, оволодінні вокалом як основною професією та освоєнні музичного інструменту для вирішення будь-яких музично-педагогічних завдань, що виникатимуть в майбутній професійній діяльності. Задоволення професійного інтересу можливе через надання студентам найбільш цікавої інформації в галузі вокального мистецтва та формування усвідомленої потреби в опрацюванні тих чи інших технічних навичок і художніх засобів, підборі програми, що викликає зацікавленість і емоційний відгук.

У процесі вокального навчання студентів з КНР бажано зважати і на організаційні мотиви, які скоріше є допоміжними, ніж основними, проте їх не можна недооцінювати. Це, насамперед, наявність чіткого і стабільного розкладу занять, їх регулярність. З одного боку, наявність розкладу передбачає регулярність освоєння всіх вокальних навичок, у зв'язку з чим вони міцно закріплюються в пам'яті. З іншого боку, наявність чіткого розкладу створює додаткову мотивацію до відвідування занять і підготовки до них. Якщо цього не має, у студентів відчувається втрата вже набутих навичок, що сприяє появі почуття незадоволеності і зниженню мотивації.

Слід відзначити і роль соціального чинника, що існує в професійному середовищі музикантів і спонукає до активних вокальних занять, набуття виконавської майстерності. Незмінний інтерес до вокального мистецтва, як правило зростаючий з кожним курсом, підвищує загальну мотивацію студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності. Рівною мірою важливим мотивуючим засобом можна вважати можливість розкриття в процесі такої діяльності потенційних здатностей студента, в зв'язку з чим необхідно враховувати в процесі вокальних занять індивідуальні особливості кожного, рівень музичної та загальної освіченості тощо. З метою підвищення мотивації необхідно стежити за тим, щоб студенти відчували почуття задоволеності від навчання та досягнутих результатів.

Практика свідчить, що навчання співу студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України повинно ґрунтуватись на індивідуальному підході, поступовому оволодінні музичними знаннями та глибокому «зануренні» в сферу мистецької інформації. Музично-теоретичний і практичний матеріал необхідно подавати в різних варіантах, з урахуванням вокальних здібностей студентів; він багато в чому залежить від цілей, які переслідує викладач і які поставлені перед студентом: стати вчителем музики або професійним музикантом, відомим співаком.

Підсумовуючи сказане зазначимо, мотиваційні прояви майбутніх учителів музики нерозривно пов'язані з художньо-інтерпретаційною діяльністю як складовою професійної діяльності вчителя музики, що передбачає набуття досить високо рівня володіння голосом, володіння всім арсеналом прийомів художньої виразності та наявність ерудиції у галузі

мистецтва. Не можна не враховувати і комерційні інтереси та потреби студентів, пов'язані з можливістю отримання доходу від професійної діяльності. Останні в більшій мірі актуальні саме для магістрантів, у міру задоволення їхніх матеріальних потреб.

Незважаючи на сказане, більшість студентів у своїй вокальній практиці прагне до творчої діяльності у всіх її проявах. Особливості мотивації творчої людини полягають у тому, що вона не зупиняється на досягнутому, а прагне до удосконалення і на цій основі формулює нові завдання. Аналіз наукових джерел свідчить, що потреба у творчості базується на постійному оновленні і ускладненні мети, розширенні та визначенні цілей, виборі відповідного стилю мислення, прагнення до створення нового, різноплановості в засобах і методах його досягнення. На переконання Г.Адлера, мотивація, що супроводжує творчий процес, спонукається енергією, яка знаходиться у самому предметі творчості, наприклад конкретному завданні, при виконанні якого необхідно вийти за межі звичайного [1].

За свідченням К.Роджерса, основним спонукальним мотивом творчості є прагнення особистості реалізувати себе, актуалізувати свої можливості. Вчений зазначає, що «це прагнення може бути глибоко приховане під тиском психологічного захисту. Виходячи із власного досвіду, я впевнений, що це прагнення є в кожній людині і очікує тільки необхідних умов для звільнення і прояву. Саме воно і є головною мотивацією творчості, коли організм вступає у нові стосунки з навколишнім світом, намагаючись найбільш повно бути самим собою» [8, с. 123]. Прагнення до актуалізації своїх потенційних можливостей, з точки зору гуманістичної психології, притаманне кожній людині. Але, за свідченням А.Маслоу, вибір методів, що сприяють досягненню цілей, часто дається людині досить важко. Тому, усвідомлення своїх когнітивних здібностей поряд з логічним аналізом почуттів, думок, поведінки та їх взаємодії є дуже важливим, адже з цим нерозривно пов'язана потреба навчитися сприйматися себе як особистість, здатну брати на себе вибір життєвих цільових орієнтирів [7, с. 211].

Аналіз наукових праць дозволив виокремити основні положення, які забезпечують мотиваційну основу творчості: для творчості необхідна свобода (В.Моляко); творчість передбачає свободу фантазій, яка не контролюється свідомістю (Ю.Трофімов); творчість неможлива без захоплення, занурення у справу, відданості (Г.Алдер); творчість вимагає відсутності регуляції та зовнішнього контролю (С.Максименко); основою творчості є самомотивація і дотримання встановлених критеріїв оцінки (К.Роджерс); творчість вимагає створення умов для самоактуалізації (А.Маслоу); для творчості згубні очікування матеріальної винагороди та бажання догодити чужому смаку (П.Чайковський).

Науковці однакові в тому, що творчість – властивість фахівців високого рівня, які ефективно працюють у музично-педагогічній або виконавській галузі. Творчість завжди мотивована, тому надзвичайно важливим для досягнення сутності вокальної творчості є визначення провідних мотивів, які зумовлюють творчу спрямованість студентів та надають їй певного особистісного сенсу в процесі виконання вокальних творів. У більшості – це внутрішні потреби, інтереси, прагнення, потяги, які живлять процес навчання вокалу і навіть у разі відсутності у студентів свідомого наміру приводять до продуктивних (цікавих, яскравих) результатів. Провідним мотивом творчої діяльності, який міститься саме у внутрішній потребі, є розробка нового інтерпретаційного задуму, реалізованого у концертному виконанні. Отже, алгоритм реалізації мотиву творчої діяльності полягає в тому, що досягнення кінцевого результату творчого акту – народження цікавої інтерпретації вокального твору – є початком нового циклу творчої активності студентів, спрямованої на втілення нового художньо-інтерпретаційного задуму.

Потужним джерелом творчої активності є творча уява – здатність свідомості створювати художні образи, і фантазія – видумка, що визиває здивування. Український психолог Ю.Трофімов трактує співвідношення уяви і фантазії таким чином: «не фантазія, а уява підказує вченим і винахідникам нові образи, інсайти тощо. Отже, йдеться про «силу уяви, яка пізнає» і силу фантазії, «яка стимулює» [9, с.323]. За свідченням науковців, саме фантазія і

уява дозволяють виконавцю відійти від традиційної трактовки музичних творів, створити свою неповторну інтерпретацію [5, с. 210]. Не останнє місце в цьому процесі займає оцінювання діяльності, яке, на думку І.Розета, є провідним у функціонуванні механізму реалізації фантазії у творчому художньо-інтерпретаційному процесі.

Сучасні наукові дослідження доводять, що головний результат художньо-інтерпретаційної діяльності як творчого процесу полягає у переконливому виконанні музичних творів, що передбачає розвиток творчих навичок та здібностей студентів, в зростанні та становленні їх як творчих особистостей. Разом з цим, за свідченням О.Щолокової, у педагогічній діяльності проблема художньої інтерпретації зникається з більш широкою проблемою «переплавки» мистецьких знань у педагогічні. Це не є спрощеним перенесенням мистецьких знань у галузь педагогіки. В результаті педагогічних дій повинна народитися нова якість, пов'язана з виховним впливом мистецтва, активізацією творчих потенцій, визволенням глибинних шарів світовідчуття [12, с.73]. На думку Н.Мозгальової, розвиток творчих якостей вчителя музики багато в чому обумовлений специфікою його майбутньої професійної діяльності, яка має публічний характер, здійснюється у визначеній аудиторії або концертній залі і вимагає вміннями управляти своїми почуттями і настроями як під час уроку так і під час проведення культурно-просвітницьких заходів [5, с. 213].

За свідченням В.Костюкова, творчий процес на заняттях з постановки голосу пов'язаний з формуванням педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики, з метою творчого спілкування з вокальним мистецтвом на рівні художньо-музичного діалогу. Автор наголошує на важливості розвитку у студентів творчої «Я-концепції», на систематичному впровадженні у навчальний процес різноманітних форм творчої вокально-виконавської діяльності, таких як трансформація вокального навчально-педагогічного репертуару, рефлексивне осмислення та критичний аналіз власних виконавських дій, артистичне перевтілення з метою створення яскравого художньо-музичного образу [3, с. 8-9].

Розкриття сутності мотиваційної основи творчості та впливу мотивації на активізацію творчого процесу студента-вокаліста стало предметом дослідження молодих китайських дослідників (Мен Мен, Цяо Лін, Ха Ту, У.Іфан та ін.). Так, на переконання Ха Ту, в основі творчої діяльності музиканта лежить здатність до саморегулювання, яка віддзеркалює рівень розвитку свідомості, духовності, моральних якостей студентів, їх готовність до самоосвіти, саморозвитку, організації музично-творчої взаємодії. Саморегулювання означеного процесу, вважає дослідниця, визначається самоконтролем і самокорекцією адекватності неусвідомленого емоційного й усвідомленого логічного оцінювання проміжних та кінцевих результатів музичної діяльності, а також самонастроювання виконавців на уявне створення інтерпретаційної моделі музичних творів та її реалізацію. Важливою є теза автора про те, що саморегулювання сприяє відновленню сил, нормалізації емоційного фону, активізації внутрішніх ресурсів організму, що загалом допомагає майбутньому вчителю музики досягнути комфортного стану для здійснення художньо-інтерпретаційної діяльності усвідомлюючи свої прагнення та емоції [10, с. 7].

У дослідженні Мен Мен зазначається, що процес вокальної творчості пов'язаний з музично-імпровізаційними вміннями, які відповідно до китайської традиції, виражаються в опуклому ритмічному малюнку ударних інструментів. У вокальній творчості інтерпретаційна імпровізаційність припускає використання виконавцем елементів звуковиразності (інтонація, агогічні прийоми, цезури, динаміка, звукові ефекти), які обумовлюють непередбачувані відступи від встановленого композитором задуму музичного твору. При цьому, будучи одним із методів вокального навчання, імпровізаційність передбачає різні міри прояву: імпровізаційна свобода, спонтанність, прийоми вокальної імпровізації, вокально-виконавське втілення [4, с. 6-7].

Враховуючи сказане та власні наукові розвідки ми дійшли висновку, що з метою формування у студентів мотивації до творчості в процесі вокального навчання викладачам необхідно особливу увагу приділити стимулюванню їх до активної участі у художньо-

інтерпретаційній діяльності, формуванню в них суб'єктної позиції в процесі навчання вокалу. Позитивно впливатиме на цей процес аналіз власних досягнень студентів на шляху опанування вокально-інтерпретаційними вміннями, організація зустрічей з відомими виконавцями, відвідування концертів, з метою усвідомлення ролі вокального мистецтва в їх житті.

Отже, впровадження елементів музичної творчості як складової вокального розвитку в програму навчання китайських студентів пояснюється необхідністю забезпечення їх зростаючої потреби у виконавському самовираженні, спрямуванні їхньої енергії на інтенсивний розвиток вокальних здібностей для творчої художньо-інтерпретаційної діяльності.

Література

1. Алдер Г. СҚ или Мускулы творческого интеллекта. М., 2004. 311 с.
2. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики : Автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007.
3. Костюков В. В. Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу : Автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017.
4. Мен Мен. Формування музично-імпрровізаційних умінь у майбутніх учителів музики України та Китаю. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013.
5. Мозгальова Н. Г. Теоретико-методичні засади інструментально-виконавської підготовки вчителя музики. 2012. 488с.
6. Немов Р. С. Психология: учебное пособие. 1990. 301с.
7. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Том 1. (А-О). 2000. 364 с.
8. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. 1994. 411 с.
9. Трофімов Ю. Л. Психология: підручник. 1999. 558 с
10. Ха Ту. Методика формування здатності до саморегулювання майбутніх учителів музики у процесі вокального навчання : Автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015.
11. Філософський енциклопедичний словник [за ред. В.Шинкарука]. Київ, 2002. 742 с.
12. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. Київ, 1996. 172 с.

Про автора:

Лінь Янь, аспірант факультету мистецтв, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (01054, Київ, Україна); **ORCID: 0000-0002-8223-1685**

Lin Yang

Motivational and creative constituent in structure of music teachers readiness to arts-interpretable activity

The article reveals the essence and role of the motivational-creative component in the structure of the readiness of music teachers in the beginning of own activity. Motivation is considered as a phenomenon that occupies a significant place in the human life strategy. It can be considered in different aspects. To begin with a system of factors that determines the success of vocational performance of students as a characteristic of the process, supporting their vocal-performing and educational activity at a certain high level. Several independent theories of motivation are considered, each of those has its advantages and disadvantages. The components of the motivational sphere of a human person (needs, motives, goals) and its parameters are determined.

Features of motivation of beginners and of master students are characterized. In the context of this study the creativity is seen as the quality of high-level specialists who work effectively in the musical-pedagogy and performing field. The main provisions defining the motivational basis of creativity are presented: freedom is needed for creativity (V. Molyaoka); creativity presupposes the freedom of imagination, which is not controlled by consciousness (Y. Trofimov); creativity is impossible without delight, devotion, immersion in the beloved affair, (G. Alder); creativity requires lack of regulation of external control (S. Maksimenko);

the basis of creativity is the self-motivation with own criteria of evaluation (K. Rojders); creativity requires the creation of certain conditions for self-actualization (A. Maslow). The main motivation to creativity is a personal desire to realize themselves, to actualize their capabilities. The leading motive of creative activity of vocalists is recognition of the development of a new interpretative plan implementing in any concert performance. The algorithm for realizing the motivation to creative act consists the way from the fact that the achievement of the final result of a creative act can turn out the moment of birth of new interesting interpretation of the vocal work. So, it continues the creative activity of students aimed at the embodiment of new plan of public interpretation.

Students from China studying vocal in music and pedagogical teacher training establishments in Ukraine should be gradually get mastery of musical knowledge with deep immersion in arts learning. The musical and theoretical material for practice work must be submitted in various ways, taking into individual vocal abilities of students.

Further research requires studying the regularities of comparing the vocal training educational process in Ukraine and in China.

Keywords: arts learning; creativity; music teacher; singing abilities of pupils; vocal training.

References

1. Alder G. *CQ ili Muskuly tvorcheskogo intellekta* [CQ or Muscles of Creative Intelligence]. Moscow, 2004. 311 p. (in Russian)
2. Baranovska I.G. *Metodychni zasady khudozhno-tvorchoi samorealizatsii pidlitkiv v umovakh diialnosti ansambliu narodnoi muzyky (Avtoref. dys. kand. ped. nauk)* [Methodical principles of art and creative self-actualization of adolescents in the conditions of activity of ensemble folk music]. [Summary abstract Ph.D. (Pedagogical Sciences)]. Kyiv, 2007 (in Ukrainian)
3. Kostyukov V. V. *Metodyka formuvannia pedahohichno-artystychnykh umin maibutnikh uchyteliv muzyky na zaniattiakh z postanovky holosu. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk)* [Methodology of formation of pedagogical and art skills of upcoming music teachers within voice training of singers]. [Summary abstract Ph.D. (Pedagogical Sciences)]. Kyiv, 2017 (in Ukrainian)
4. Men Men. *Formuvannia muzychno-improvizatsiinykh umin u maibutnikh uchyteliv muzyky Ukrainy ta Kytaiu. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk) NPU imeni M.P.Dragomanova* [Formation of musical improvisation skills for upcoming music teachers of Ukraine and China]. [Summary abstract Ph.D. (Pedagogical Sciences)]. Kyiv, 2013 (in Ukrainian)
5. Mozgalova N.G. *Teoretyko-metodychni zasady instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky vchytelia muzyky* [Theoretical and methodical principles of instrumental and performing training of the music teacher]. 2012. 488 p. (in Ukrainian)
6. Nemov R.S. *Psikhologiya: uchebnoe posobie* [Psychology: study guide]. 1990. 301 p. (in Russian)
7. Reber A. *Bolshoy tolkovyy psikhologicheskii slovar. Tom 1. (A-O)* [Big explanatory psychological dictionary. Volume 1. (A-O)]. 2000. 364 p. (in Russian)
8. Rodzhers K.R. *Vzglyad na psikhoterapiyu. Stanovlenie cheloveka* [A look at psychotherapy. The formation of man]. 1994. 411 p. (in Russian)
9. Trofimov Yu.L. *Psikhologhiia: pidruchnyk* [Psychology: a schoolbook]. 1999. 558 p. (in Ukrainian)
10. Kha Tu. *Metodyka formuvannia zdatnosti do samorehulivannia maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi vokalnogo navchannia (Avtoref. dys. kand. ped. nauk)*. [Methodology of formation of the ability to self-regulate future music teachers in the process of vocal education : Abstract thesis Ph.D. (Pedagogical Sciences)]. Kyiv: NPU imeni M.P.Dragomanova, 2015. (in Ukrainian)
11. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk ; za red. V.Shynkaruka* [Philosophical Encyclopedic Dictionary; Ed. by V. Shynkaruk]. Kyiv, 2002. 742 p. (in Ukrainian)
12. Shcholokova O.P. *Osnovy profesiinnoi khudozhno-estetychnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia* [Fundamentals of professional art and aesthetic training of upcoming teachers]. Kyiv, 1996. 172 p. (in Ukrainian)

About the author:

Lin Yang, Post-graduate Student at the Faculty of Arts, National Pedagogical Dragomanov University (01054, Kyiv, Ukraine); **ORCID: 0000-0002-8223-1685**